

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**2012**

**Jana Perutková**

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**Vznik a působení 1. československého  
armádního sboru na východní frontě**

**Jana Perutková**

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra historických věd

**Studijní program Historické vědy**

**Studijní obor České dějiny**

**Bakalářská práce**

**Vznik a působení 1. československého  
armádního sboru na východní frontě**

**Jana Perutková**

*Vedoucí práce:*

PhDr. Roman Kodet, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Romanu Kodetovi, PhD. za odborné vedení mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, duben 2012*

.....

*Člověk mnoho vydrží, má – li cíl.*

*Tomáš Garrigue Masaryk<sup>1</sup>*

---

<sup>1</sup> *Citáty slavných osobností* [online]. 2007 [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: <http://citaty.net/>

<b>ÚVOD .....</b>	<b>9</b>
<b>1 VSTUP ČESKOSLOVENSKA DO 2. SVĚTOVÉ VÁLKY .....</b>	<b>13</b>
<b>1.1 Mnichovská dohoda .....</b>	<b>13</b>
1.1.1 Šance mobilizované československé branné moci v případném ozbrojeném střetu s německým wehrmachtem .....	13
<b>1.2 Československý odboj (1939–1945) .....</b>	<b>14</b>
1.2.1 Domácí odboj .....	15
1.2.2 Zahraniční odboj.....	15
<b>1.3 Jak se českoslovenští vojáci vypořádávali s nacistickým     terorem .....</b>	<b>16</b>
<b>2 FORMOVÁNÍ ZÁKLADNÍ JEDNOTKY V BUZULUKU.....</b>	<b>17</b>
<b>2.1 Cesta Čechů a Slováků k Buzuluku .....</b>	<b>18</b>
<b>Příchod žen do československé jednotky .....</b>	<b>19</b>
<b>2.2 Kulturní vyžití příslušníků československé jednotky .....</b>	<b>21</b>
<b>2.3 Generál Ludvík Svoboda jako vůdčí osobnost vojenských     aktivit na území SSSR.....</b>	<b>24</b>
<b>2.4 Utvoření 1. československého samostatného polního praporu</b>	<b>25</b>
<b>3 PODSTATNÁ VYSTOUPENÍ NA ÚZEMÍ SSSR .....</b>	<b>27</b>
<b>3.1 Bitva o Sokolovo .....</b>	<b>27</b>
3.1.1 Otakar Jaroš .....	29
<b>3.2 Význam účasti 1. československé samostatné brigády při     osvobození Kyjeva.....</b>	<b>30</b>
3.2.1 Antonín Sochor .....	31
3.2.2 Richard Tesařík .....	31

3.2.3 Josef Buršík .....	32
--------------------------	----

### **3.3 Příklad volyňských Čechů a vytvoření 1. čs. armádního sboru**

<b>4 VSTUP 1. ČS. ARMÁDNÍHO SBORU NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA .....</b>	<b>35</b>
<b>4.1 Karpatsko-dukelská operace .....</b>	<b>35</b>
4.1.1 Průběh operace .....	35
4.1.2 Výsledek .....	36
4.1.3 Antropologický pohled na dukelskou bitvu .....	37
4.1.4 První lyžařská stíhací divize .....	39
<b>4.2 Účast 1. čs. samostatné tankové brigády při osvobození     města Ostravy .....</b>	<b>40</b>
4.2.1 Miloš Sýkora .....	42
<b>4.3 Ukončení tažení 1. čs. armádního sboru .....</b>	<b>42</b>
<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>43</b>
<b>5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY .....</b>	<b>47</b>
<b>6 RESUMÉ .....</b>	<b>52</b>
<b>7 PŘÍLOHY .....</b>	<b>53</b>
<b>8 PŘEHLED ZKRATEK .....</b>	<b>58</b>



## ÚVOD

Téma, které jsem zvolila: „Vznik a působení 1. československého armádního sboru na východní frontě za druhé světové války“ se věnuje účasti československé zahraniční jednotky v osvobozovacích bojích druhé světové války. Vojáci, kteří se rozhodli v letech 1943-1945 stát se příslušníky 1. čs. samostatného praporu generála Ludvíka Svobody, a zapojili se tak aktivně do boje proti nacismu, stejně tak jako se podíleli na osvobození československého území, prošli mimořádně obtížnou cestu z poduralského města Buzuluk až do hlavního města Československa, k jehož osvobození nakonec v květnu 1945 také přispěli.

Ve své práci se budu věnovat nejvýznamnějším operacím, do kterých se československý prapor, potažmo armádní sbor zapojil, a zaměřím se zvláště na životní osudy jednotlivých hrdinů těchto významných bitev. Toto téma jsem si vybrala z několika důvodů. Domnívám se, že současná doba je do značné míry poznamenána ztrátou významu pojmů vlastenectví či národní hrdost. Tato tendence je patrná také u velké části českého národa a to, co je pro něj zvláště charakterizující, je časté zapomnění na významné činy našich předků, které zejména v souvislosti válečných událostí můžeme bez nadsázky označit za hrdiny, bojujícími za svobodu naší vlasti. Proto si kladu za cíl vrátit se k tomuto, z hlediska zájmu současníků snad poněkud „uvadajícímu“ či neaktuálnímu tématu a přiblížit jej z jiného úhlu pohledu, než bývá nabídnut ve většině publikací.

Cílem mé práce bylo zaměřit se na tažení 1. čs. armádního sboru na východní frontě, ne však z pohledu sboru jako mohutné vojenské síly, ale jako na konkrétní jedince v dějinách, tak jak to interpretuje historická antropologie. Budu se věnovat otázce motivace těchto lidí, tedy proč do řad československé vojenské jednotky vstoupili, jak prožívali bojové operace, čas mezi nimi a jak byli přijati a vnímáni po návratu do Československa. V některých kapitolách této práce proto aplikuji hodnotící přístupy významného německého historika Richarda van

Dülmena. Tuto metodu jsem zvolila v úmyslu zachovat vědecky účelnou strukturu práce, která podává čtenáři možnost ponechat si realistický náhled oproštěný od nánosu idealizace z událostí druhé světové války. Ze shora uvedeného důvodu využiji proto metodu historicko-antropologickou, která – cituji: „*staví konkrétního člověka s jeho jednáním, myšlením, pocity a utrpením do středu historické analýzy*“.<sup>2</sup> Pro tento účel jsem vybrala tři následující dílčí témata. Zahájím průzkum do Dülmenova tématu „*Protest a násilí*“. Zde pozornost zaměřím, na to, jak se českoslovenští vojáci fakticky vypořádávali s nacistickým terorem. Dále budu pokračovat tématem „*Ženy, muži a dějiny rodu*“, s konkrétním zaměřením na příchod žen do čs. vojenské jednotky. A ukončím Dülmenovým tématem „*Písemná kultura, četba, média*“. V tomto případě se budu zabývat tím, jaké bylo kulturní vyžití, jak ve výcvikovém městě Buzuluk, tak na frontě. Jinak také, jaká východiska se snažili nalézat při odbourávání napětí, plynoucího z trvalého ohrožení, které válečné útrapy přinášejí. Kromě Dülmenových metod, které chci aplikovat s cílem obohatit práci o neotřelý a zřídka publikovaný náhled na osobní prožitky účastníků bojových operací, se zaměřím také na významné události v historii 1. československého armádního sboru, kterými byly samotné zformování jednotky v Buzuluk a její účast ve válečných operacích na území Sovětského svazu i Československa.

Metoda zpracování vybraného tématu spočívala především ve studiu literatury, ale také ve vyhledávání obrazových dokumentů či rozhovorech s přímými účastníky válečných událostí. Protože téma je velmi obsáhlé, můžeme se odkázat na mnoho zajímavých titulů, které však ve svém obsahu disponují různými a často velmi odlišnými pohledy na dané téma. V takovém množství publikací, které se vztahují k událostem druhé světové války, zaměřených k účasti čs. jednotky v bojích na východní frontě, nalezneme také celou řadu méně hodnotných publikací. V letech 1948–1989 se v literatuře vydávané v tehdejším socialistickém Československu poměrně často objevuje řada

---

<sup>2</sup> DÜLMEN, Richard van. *Historická antropologie*. Praha: Dokořán, 2002, s. 11.

nepřesností, záměrných mystifikací a naopak neobjevují se jména či fotografie významných osobností z řad příslušníků 1. čs. armádní sboru. Pravda o událostech na východní frontě byla v mnoha ohledech záměrně skryta. Na tomto místě chci proto upozornit, že jsem se programově snažila vyhnout takto ideologicky zatížené literatuře. Pokud porovnáme knihy vydávané po roce 1989, literatura je zpracována na výrazně vyšší kvalitativní úrovni především z hlediska faktografického. Při studiu materiálů jsem nemohla opomenout také literaturu zahraniční, zejména německou, která je velmi hodnotná a téma je německými historiky uchopeno pro českého čtenáře velmi neotřelým a nesporně zajímavým způsobem. Během své bakalářské práce jsem dospěla k názoru, že mnozí historikové si k mému překvapení leckdy i celé pasáže v knihách vzájemně přebírají a opisují.

Z použité literatury bych zmínila publikaci *Draze zaplacená svoboda* od Jaroslava Hrbka et al. Dále autobiografii *Z Buzuluku do Prahy* od Ludvíka Svobody, knihy Karla Richtera věnující se 1. čs. armádnímu sboru, ale také publikace Miroslava Brože. Právě s ohledem na důraz, kladený na příběh a osud jednotlivce v dějinných událostech druhé světové války, považuji za velmi vhodný zdroj informací *Medailonky statečných: Sokolovo-Kyjev* od Karla Borského et al., které se velmi detailně věnují osobním příběhům příslušníků voj. jednotky. Velmi přínosné byly návštěvy Národní knihovny, Vojenského historického ústavu, dále pak konference k 70. výročí budování čs. vojenské jednotky v Buzuluku či rozhovory s pamětníky. Ke komplexnějšímu uchopení tématu mi posloužil také obsáhlý informační server a jeho zajímavý projekt „Příběhy 20. století“, který je dostupný na internetu pod názvem, <http://www.pametnaroda.cz/>. Nápomocny mi byly i odborné historické časopisy jako *Historie a vojenství*, *Historická revue* či *Historický kaleidoskop*.

Samotný text své bakalářské práce jsem rozdělila do čtyř hlavních kapitol. První pojednává o roli Československa na událostech druhé světové války. V další části se budu věnovat formování základní jednotky

v Buzuluku a v další kapitole pak podstatným vystoupením na území Sovětského svazu. V poslední kapitole své práce zaměřím svoji pozornost na události, které vyvrcholily vstupem 1. čs. armádního sboru na území Československa.

# 1 VSTUP ČESKOSLOVENSKA DO 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

## 1.1 Mnichovská dohoda

Mnichovská dohoda a spolu s ní dokument, který vznikl 29. září 1938 na základě jednání představitelů Německa, Itálie, Velké Británie a Francie na mezinárodní konferenci v Mnichově, obsahoval požadavek na okamžité řešení národnostní problematiky v Československu. Výsledkem setkání Adolfa Hitlera, Édouarda Daladiera, Nevilla Chamberlaina a Benita Mussoliniho bylo odstoupení pohraničních území Československé republiky, obývaných z 50 % obyvatelstvem německé národnosti, v naprosté většině sympatizující s politickou reprezentací nacistického Německa.<sup>3</sup> Někteří vojáci, kteří se nesmířili s mnichovskou kapitulací, spáchali sebevraždu, mnozí pak byli činní v odboji.<sup>4</sup> Mnichovskou kapitulací a posléze rozbitím již okleštěného Československa nacistickým Německem se vytvořil Protektorát Čechy a Morava a samostatný Slovenský štát.<sup>5</sup>

### 1.1.1 Šance mobilizované československé branné moci v případném ozbrojeném střetu s německým wehrmachtem

Jistě nikoliv poprvé se v rámci úvah na téma mobilizace československé branné moci a její šance v případném ozbrojeném střetu s německým wehrmachtem nabízí otázka, proč vojáci na hranicích nebránili Československou republiku. Jindřich Dejmeke se ve svém článku: „*Co kdybychom se v roce 1938 bránili?*“ uvedeném v publikaci Jiřího Raka *Co kdyby to dopadlo jinak? Křížovatky českých dějin* pokouší odhadnout, jak by se situace vyvíjela, kdyby českoslovenští vojáci na hranicích zůstali a bojovali: „*Když Beneš reagoval 30. září 1938 na výzvu*

<sup>3</sup> NOVÁČKOVÁ, Helena; VOJÁČEK, Milan. *Osmičky v dějinách českých zemí*. Praha: Národní archiv, 2008, s. 5.

<sup>4</sup> HAZDRA, Zdeněk, et al. *Mnichov 1938 a česká společnost: sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008, s. 3.

<sup>5</sup> KOHOUT, Luboš. *Československý boj za svobodu: (1939-1945)*. Říčany u Prahy: Orego, 2000, s. 45.

části své generality k odporu, netušil, že se v důsledku svého rozhodnutí nereagovat ozbrojeným odporem na okupaci československého území stane záhy terčem spekulativních úvah, domněnek a rázných soudů a odsudků. Beneš byl oprávněně přesvědčen, že by případná izolovaná válka mezi Československem a nacistickým Německem byla – užijeme-li slov Ferdinanda Peroutky – ‘ jen jakousi krvavou demonstrací a nic více ’. Nemalá část historiků, počínaje Benešovým věrným druhem Kamilem Kroftou (v té době šéfem československé diplomacie), anebo přísným kritikem politických elit první Československé republiky Janem Tesařem konče, dala po pečlivém zvážení všech mezinárodních i vojenských možností Benešovu kroku za pravdu.<sup>6</sup> Na druhou stranu se „u různých intelektuálů a publicistů více než u profesionálních dějepisců rodily úvahy o nejrůznějších možných alternativách, jimiž chtěli ‘ nahradit ’ v mnoha ohledech vskutku fatální rozhodnutí z konce září 1938“.<sup>7</sup> V čele Benešových kritiků tak stál například Ludvík Svoboda, který patřil k těm nesmířeným s německou okupací a setrval v přesvědčení, že by Československu přišla na pomoc Rudá armáda. Přesto rozhodnutí prezidenta Beneše dlouhodobě vyvolávalo největší diskuzi v českých, potažmo československých moderních dějinách.

## 1.2 Československý odboj (1939–1945)

Československý protinacistický odboj se začal utvářet takřka bezprostředně po německé okupaci Čech a Moravy v březnu 1939 a setrval až do porážky nacistického Německa v roce 1945. Zejména se rozvíjel domácí odboj na okupovaném českém území, ale také na Slovensku, kde vznikl klerofašistický Slovenský štát.<sup>8</sup>

<sup>6</sup> DEJMEK, Jindřich. Co kdybychom se v roce 1938 bránili? Článek, in: RAK, Jiří, et al. *Co kdyby to dopadlo jinak? Křížovatky českých dějin*. Praha: Dokořán, 2007, s. 97.

<sup>7</sup> Tamtéž, s. 98.

<sup>8</sup> RICHTER, Karel. *Československý odboj na Východě*. Praha: Správa sociálního řízení FMO, 1992, s. 5.

### 1.2.1 Domácí odboj

K rozvoji domácího odboje došlo až od druhé poloviny roku 1942. Československý odboj si hned od počátku svého působení kladl za cíl obnovení Československé republiky. Tého vizi byla přizpůsobena veškerá rozhodnutí exilové vlády v Londýně.<sup>9</sup> Nelze tedy pominout účast vojáků československé armády zejména na sabotážních a zpravodajských akcích, které jednotlivé odbojové skupiny organizovaly. Nejvýznamnějším odbojovým uskupením byla Obrana národa v čele s generálem Aloisem Eliášem, jehož politickým programem byla taktéž obnova Československa.<sup>10</sup> V květnu 1942 byl pod krycím názvem operace Anthropoid proveden atentát na Reinharda Heydricha, zastupujícího říšského protektora v Čechách a na Moravě, který lze bezesporu řadit k politicky nejvýznamnějším akcím československého odboje.<sup>11</sup>

### 1.2.2 Zahraniční odboj

Vedle domácího odboje se tvořil také zahraniční odboj. Posláním zahraničního odboje bylo reprezentovat Československo na mezinárodním poli. Hlavní střediska čs. protinacistického odporu vznikla ve Velké Británii, v Polsku, ve Francii a také v Sovětském svazu.<sup>12</sup> Pokud budeme hodnotit politickou orientaci příslušníků vojenských jednotek v zahraničí, bylo složení emigrace velmi rozmanité. Nejvlivnější skupinou mezi zahraniční emigrací, která vyvíjela největší aktivitu, byl okruh vedený tehdejší prezidentem republiky Edvardem Benešem ve Velké Británii. Politicky byla tato skupina motivována odkazem demokratických zásad, na kterých bylo budováno předválečné Československo.<sup>13</sup> Další významné odbojové centrum, kde se soustřeďovala ve velké míře levicově smýšlející emigrace, se rodilo v Sovětském svazu. V čele moskevského vedení čs. emigrace stál

<sup>9</sup> ŠOLC, Jiří. *Přijdeme za svítání: diverze v neregulární válce československého odboje v letech 1939-1945*. Praha: Naše vojsko, 2005, s. 7.

<sup>10</sup> TOMÁŠEK, Dušan; KVAČEK, Robert. *Generál šel na smrt: životní příběh Aloise Eliáše*. Praha: EPOCHA, 2007, s. 32.

<sup>11</sup> ŠOLC, s. 20.

<sup>12</sup> RICHTER, *Československý odboj na Východě*, s. 5.

<sup>13</sup> KOHOUT, s. 21.

Klement Gottwald. Komunistická strana Československa byla ochotna spolupracovat s Benešem a s ostatními složkami národního odboje jen pod podmínkou, že převezmou vedoucí úlohu v osvobozené republice.<sup>14</sup>

### **1.3 Jak se českoslovenští vojáci vypořádávali s nacistickým terorem**

Díky vytrvalé podpoře a soustředěné pozornosti prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka otázkám vojenství byla úroveň výcviku jednotek československé armády na velmi vysoké úrovni. Výchova a výcvik příslušníků této armády se bezprostředně po vzniku první Československé republiky programově nesly v duchu demokratických i vlasteneckých idejí T. G. Masaryka a také za vydatné podpory tehdejšího ministra obrany Milana Rastislava Štefánika.

Toto úsilí tedy vytvářelo naprosto přirozenou protiváhu fanatismu, který byl naopak pěstován jako reflexe nacistické ideologie v řadách příslušníků wehrmachtu, ale zejména v jednotkách SS či SA. Bylo tak zřejmé, že i přes převzetí útvarů a posádek československé armády příslušníky wehrmachtu po 15. březnu 1939, se nevytratí bojový duch, po léta pěstovaný a šířený mezi příslušníky československé armády. Tato skutečnost se měla projevit de facto ihned v následujícím období, kdy značná část vojáků hledala způsob jak se zařadit do jednotek armád dosud neokupovaných zemí.

---

<sup>14</sup> RICHTER, *Československý odboj na Východě*, s. 30.



## 2 FORMOVÁNÍ ZÁKLADNÍ JEDNOTKY V BUZULUKU

Během druhé světové války bojovali českoslovenští občané proti nacismu a za znovunabytí svobody Československa na různých frontách – v letecké bitvě o Anglii v roce 1940, na území Francie do doby jejího násilného obsazení jednotkami wehrmachtu, v poušti Afriky stejně jako v horách Jugoslávie, ale také v Sovětském svazu.<sup>15</sup> Po nacistické okupaci Československa v roce 1939 bylo mnoho občanů ohroženo, ať už z politických nebo rasových důvodů. Sami, ale v mnoha případech i spolu se svými rodinami, se mladí lidé hlásili k odbojovým aktivitám doma, či do zahraniční armády v touze bojovat za osvobození Československa.<sup>16</sup>

Do doby napadení Polska v září 1939, tak bylo právě Polsko zemí, kudy československá emigrace pronikala do cílových destinací, kde byly formovány zahraniční vojenské jednotky.<sup>17</sup> Ve Varšavě polská vláda ponechala v činnosti československé vyslanectví a v Krakově konzulát.<sup>18</sup> Československý odboj v Polsku postrádal od začátku vůdčí politickou osobnost, která by měla potřebnou autoritu. Proto se do čela odboje v Polsku postavil armádní generál Lev Prchala, který tam působil od května 1939.<sup>19</sup>

Mezi vojáky, kteří se rozhodli podílet se na osvobození Československa, byl také podplukovník Ludvík Svoboda, který se dostal do Polska 6. června 1939. Po vytvoření vojenské jednotky s názvem „Český a slovenský legion“, dekretem polského prezidenta z 3. září 1939, se stal Ludvík Svoboda jejím velitelem.<sup>20</sup> Postupně narůstající napětí v Evropě v důsledku rostoucí a v létě 1939 již nepřehlédnutelné rozpínavosti nacistického Německa mělo za následek vznik válečného konfliktu.

<sup>15</sup> PARKMANOVÁ, Ivana, et al. *Ženy bojující v zahraničních jednotkách za druhé světové války*. Praha: Naše vojsko: Český svaz bojovníků za svobodu, 1992, s. 5.

<sup>16</sup> Tamtéž, s. 7.

<sup>17</sup> RICHTER, *Československý odboj na Východě*, s. 135.

<sup>18</sup> Tamtéž, s. 7.

<sup>19</sup> KULKA, Erich. *Židé v československé Svobodově armádě*. Praha: Naše vojsko, 1990, s. 31-32.

<sup>20</sup> SVOBODA, Ludvík. *Deník z doby válečné: červen 1939 - leden 1943*. Praha: Mladá fronta, 2008, s. 288.

Dne 1. září 1939 nacistické Německo zaútočilo na Polsko ostřelováním vojenské pevnosti Westerplatte z bitevní lodi Schleswig-Holstein a tím byl zahájen do té doby nejrozsáhlejší a nejničivější konflikt v dějinách lidstva, při kterém zahynulo více než šedesát milionů vojáků a civilistů.<sup>21</sup> Dne 21. září 1939 překročili zajatí vojáci a důstojníci „Českého a slovenského legionu“, eskortovaní sovětskými strážemi, bývalé polsko-sovětské hranice a 23. září všechny příslušníky legionu odvezli do sovětského města Kamenec Podolský. Mezitím podplukovník Svoboda vyjednával se sovětskými představiteli zajištění statutu „spřátelených cizinců v internaci“ ve prospěch čs. vojáků internovaných na území Sovětského svazu.<sup>22</sup>

## 2.1 Cesta Čechů a Slováků k Buzuluku

Zcela novou situaci vytvářela účast Sovětského svazu ve válce proti nacistickému Německu, který Sovětský svaz napadl 22. června 1941. Československému národně osvobozenkému hnutí dávala tato situace nové možnosti, kdy byla 18. července 1941 v Londýně z iniciativy sovětské vlády podepsána československo-sovětská úmluva o spolupráci, která prakticky vytvářela předpoklad pro vznik a formování československých vojenských jednotek na území Sovětského svazu.<sup>23</sup> Zmocněncem sovětské vlády pro utvoření československých jednotek v SSSR byl generál Ivan Panfilov. Záměrem bylo vybudování samostatné československé brigády, v rámci které se začal nejprve formovat první československý prapor.<sup>24</sup> Protože se jednalo o vojsko, které vznikalo v zahraničí, bylo od samého začátku založeno na dobrovolnickém principu. Počátkem roku 1942 se působištěm a de facto místem formování československých jednotek stalo město Buzuluk.<sup>25</sup>

---

<sup>21</sup> GILBERT, Martin. *Druhá světová válka: úplná historie*. Praha: BB/art, 2006, s. 9.

<sup>22</sup> KULKA, s. 50.

<sup>23</sup> SVOBODA, Ludvík. *Cestami života*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 11.

<sup>24</sup> KOŽNAR, Vlastimil; RICHTER, Karel. *Armádní generál Svoboda*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1987, s. 30-32.

<sup>25</sup> BROŽ, Miroslav. *Hrdinové od Sokolova*. Praha: Ministerstvo obrany, 2005, s. 3.

V lednu 1942 byla v sovětském tisku a rozhlase zveřejněna náborová výzva pro československé občany. Jako první přijel do Pěrvomajských kasáren v Buzuluku transport důstojníků a poddůstojníků z internačního tábora Oranky. Tito muži představovali základní velitelské a instruktorské jádro budoucího praporu.<sup>26</sup> Kromě vojáků z „Českého a slovenského legionu“ se do jednotky hlásili také českoslovenští občané žijící v SSSR, slovenští zajatci a přeběhlíci, původně bojující na straně Německa v jednotkách slovenské armády proti SSSR. Do československé jednotky se přihlásili i ti, kdo byli pro nedovolený přechod hranic sovětskými orgány zatčeni a odsouzeni k pobytu v pracovních táborech, nechvalně známých jako gulagy, a v internačních táborech NKVD<sup>27</sup>. Několik desítek dobrovolníků tak přijíždělo v zuboženém stavu a museli být podrobeni léčbě a rekonvalescenci, než byli zařazeni do československé jednotky.<sup>28</sup> Kromě rutiny každodenního života, který podléhal zásadám vojenského pořádku, a nevytvářel proto předpoklad pro růst napětí ve vztazích mezi vojáky, se začala projevovat neujasněnost názorů jednotlivých dobrovolníků, která plynula z velmi mnohotvárné sociální, národnostní a věkové skladby jednotky. Zdrojem konfliktů byly především spory o budoucí možnou podobu Československé republiky.<sup>29</sup> Přestože v dubnu 1942 bylo v Buzuluku celkem 624 vojáků, z toho 483 Čechů, 61 Slováků, 19 Zakarpatských Ukrajinců, 14 Maďarů, 6 Němců, a 41 Židů.<sup>30</sup>

## 2.2 Příchod žen do československé jednotky

*„Dost často jsem byl na pochybách, zda ženy neztrácejí v boji svou ženskost, ženský cit. Svírá je úzkost a doléhá na ně strach? Znají ten pocit, jako by jim někdo tiskl hrdlo? Toužebně si přejí, aby z každého boje vyvázly se zdravou kůží. Bojují však urputně, s ženskou vytrvalostí, která*

<sup>26</sup> Tamtéž, s. 3.

<sup>27</sup> Lidový komisariát vnitra SSSR. Čerpáno z: Lidový komisariát vnitra SSSR (NKVD). In: *Válka.cz* [online]. 1998 [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/73582>

<sup>28</sup> BROŽ, *Hrdinové od Sokolova*, s. 430.

<sup>29</sup> Tamtéž, s. 436.

<sup>30</sup> RICHTER, Karel. *Až na práh domova*. Praha: Naše vojsko, 1976, s. 60.

udivuje a zároveň z ní mrazí...“<sup>31</sup> To je vyjádření Antonína Sochora k ženám, které se rozhodly bojovat pro svojí ztracenou svobodu. Stejně jako muži se i ženy rozhodly vzít do rukou zbraň a dobrovolně a statečně bojovat se svými jednotkami proti nacistům. Charakterizujeme-li situaci, za níž vznikl 1. prapor, nelze opomenout jistou zvláštnost, která v historii československé armády do té doby neměla obdoby: k jednotce byly přijímány i ženy. Byla to taková vzpoura v dějinách této armády, protože nikdy dříve žena v československé armádě nesloužila.

Počítalo se s nimi hlavně ve zdravotnické a spojovací službě,<sup>32</sup> pracovaly u polní kuchyně a v prádelnách. Některé z nich se prosadily jako ostřelovačky.<sup>33</sup> Velitel jednotky Ludvík Svoboda v knize Karla Richtera vypráví: „*Jsme rádi, že jste se přihlásily do československé vojenské jednotky. Máte stejná práva jako muži a také ovšem stejné povinnosti. My vás tady potřebujeme, děvčata. Hlavně jako zdravotní sestry. Máme hodně nemocných, čeká vás velice odpovědná a statečná práce...*“<sup>34</sup> V 1. brigádě ženy rozšířily řady spojařů. Byly to ženy, vyškolené jako telefonistky, které byly zejména vycvičeny pro obsluhu polních ústředen a jako radistky. V bojových podmínkách se musely vyrovnat s útrapami, které sebou válečné události přinášejí a snášet fyzickou, ale také psychickou zátěž stejně jako muži, tedy kupříkladu stavět telefonní linky nebo tahat těžké bubny s navinutými kabely.<sup>35</sup> Když vstupoval 1. československý armádní sbor v SSSR v září 1944 do karpatsko-dukelské operace, tvořilo jeho část již několik stovek žen. Největší zastoupení měly ženy a dívky z Volyně. Prošly následně těžkými boji při osvobozování Prešova, Zborova, Bardejova, Levoči, Kežmarku, Liptovského Mikuláše, Ružomberku, Martina, Vrútek, Žiliny, a dále pak s

---

<sup>31</sup> Tamtéž, s. 15.

<sup>32</sup> BROFT, Miroslav; ČEJKA, Eduard; GEBHART, Jan, et al. *Vojenské dějiny Československa Díl IV., 1939-1945*. Praha: Naše vojsko, 1988, s. 189.

<sup>33</sup> SVOBODOVÁ, Zoe. *O tom, co bylo*. Praha: Mladá fronta, 2004, s. 101.

<sup>34</sup> RICHTER, Karel. *Statečný život a tajemná smrt podplukovníka Sochora*. Praha: MarieTum, 2011, s. 59-60.

<sup>35</sup> PARKMANOVÁ, et al., s. 33.

tankovou brigádou svedly vítězné boje v rámci ostravské operace a postupovaly dále do hloubi československého území.<sup>36</sup>

### 2.3 Kulturní vyžití příslušníků československé jednotky

Z dnešního pohledu, kdy umělecké tvůrčí činnosti nejsou kladeny žádné, zvláště již ne ideologické překážky, se může jevit až nevěrohodně skutečnost, že touha po kulturním vyžití byla v rámci velmi omezených možností naplňována také v mimořádně složitých podmínkách války. Kulturní život se již od chvíle, kdy byl v Buzuluku formován prapor a dále pak po celou dobu války na východní frontě rozvinul do neobyčejné šíře. Mezi stovkami vojáků, kteří byli na frontě, byla celá řada významných profesionálních umělců, stejně tak jako mnoho umělců amatérských. Jedním z nejvýznamnějších aktivistů na poli kultury byl zakládající člen armádního uměleckého souboru československých jednotek - Vít Nejedlý.

Vypjatá atmosféra válečných let tak paradoxně dala vzniknout pozoruhodným uměleckým počinům, které poutaly pozornost příznivců umění také v poválečném období. Společným rysem veškerého dění však bylo posilování vlastního ducha, posilování optimismu a víry v lepší budoucnost. V souvislosti s krutostmi války vyznívá skutečnost, že kultura žila svým vlastním životem, jako důkaz vítězství síly ducha nad existencí zla a podstatou války samé.

Nabízí se otázka, jak je možné, že vojáci trpící hladem a vyčerpání namáhavým výcvikem i bojovou činností, ještě nacházeli sílu i náladu na kulturní vyžití? Hrály se koncerty symfonického orchestru, řízené Vitem Nejedlým, v nichž zaznívaly slavné opusy národních i světových autorů, jakými jsou Smetana, Blodek, Čajkovskija další. První hudební těleso, předchůdce slavného souboru, které následně zformoval a jehož řízení se ujal Vít Nejedlý, řídil rotný Kačírek.<sup>37</sup> Pro československého vojáka odloučeného od blízkých, od domova a ve značně složitě válečné situaci,

---

<sup>36</sup> BROŽ, *Hrdinové od Sokolova*, s. 213.

<sup>37</sup> SVOBODA, *Z Buzuluku do Prahy*. Praha: Mladá fronta : Naše vojsko, 1985, s. 78.

tak představovala národní píseň vzpruhu a posilu bez ohledu na to, z jaké části země či sociálních poměrů pocházel. Vojáci velmi lpěli na své hudbě, na poezii, dějinách a živých tradicích. Na pódiu se střídali ochotníci, kteří recitovali básně Jiřího Wolкера, J. V. Sládka, S. K. Neumanna, Jana Nerudu, Svatopluka Čecha, Vítězslava Nezvala, stejně tak jako verše klasických ruských a sovětských básníků, zejména Puškina a Majakovského.

Kromě archivních pramenů existuje ještě zajímavý dokument, popisující nálady a pocity vojáků. Jsou jimi verše, rodící se zpravidla bezprostředně po závažných momentech v životě vojáků. Za umělecké uchopení prožitků našich vojáků v Sovětském svazu za druhé světové války vděčíme také básníkovi Janu Marešovi. Jan Mareš žil mezi vojáky ve frontové linii a dokázal proto vyjádřit to, co vojáci v mezních okamžicích cítili.<sup>38</sup> Věnoval se redakční práci i osvětové činnosti. V praporním časopise „Naše vojsko v SSSR“ ve verších a člancích vyjadřoval nálady vojáků, které prožívali. Již ve vlaku na cestě z Buzuluku 31. ledna 1943 napsal báseň „Ešalon č. 22 904“:

*Plamenná touha má před vlakem běží*

*a v rytmus dechu zvuk koles vpad.*

*Uzda času ve výhni srdce už leží–*

*na západ, na západ, na západ.*

*To je ta píseň, kterou jsme dlouho už dychtivě šeptali*

*a dnes vlakem ji zpíváme naplno:*

*Na západ. Slyšíte hordy?*

---

<sup>38</sup> BORSKÝ, Karel, et al. *Medailonky statečných: Sokolovo-Kyjev*. České Budějovice: Ministerstvo obrany ČR, 1998, s. 121.

*Dlouho jste sny naše deptaly*

*a dnes k západu chýlí se černý váš den.*<sup>39</sup> (sic)

Rytmické tóny skladeb Jaroslava Ježka pak těšily a současně vracely vojáky v myslích do předválečné doby Osvobozeného divadla.<sup>40</sup> Koncerty se odehrávaly ve velkém sále tamního městského kina, kde také probíhaly taneční zábavy.<sup>41</sup> Jednotka žila samozřejmě i sportem. Nadporučík Václav Kovařík již při odvozech vojáků jednotky pátral po fotbalových talentech a dokonce se mu podařilo vytvořit tým. Ve svém osobním volnu tak vojáci našli čas a sílu na trénink.<sup>42</sup> Na frontě se četly též noviny a knihy, promítaly se filmy. Tisk představoval nesporně účinnou formu politického vlivu. Od roku 1942 vycházely takzvané Denní zprávy. Psány byly na psacím stroji a obsahovaly informace z rozhlasových a novinových zpráv.<sup>43</sup> Osvěta 1. čs. brigády vydávala vlastní časopis „Naše vojsko v SSSR“. Je skutečně překvapivé, že vojáci, vyčerpáni namáhavým výcvikem a později bojem, ještě měli náladu na kulturu.

Poukazuje se na to, co uvádějí historikové v odborné literatuře, co se ale nezpracovalo do písemné podoby a zůstalo jen ve vzpomínkách pamětníků. Tak například 91letý veterán, Michal Demjan, který sloužil u dělostřelectva, vzpomíná ohledně volného času: *„Žádný volný čas téměř nebyl, k tisku jsme se dostali jen velmi málo, někdy dokonce vůbec.“* Doktor Gustav Singer, který působil u československé jednotky jako lékař, vzpomíná, jak se zpívaly písně: *„To bylo, buď když jsme byli sami se sebou, tak to byly české a slovenské lidové písně, ale samozřejmě jsme kolikrát byli v kontaktu se sovětskými vojáky, to jsme se pak učili také sovětské a ruské písně.“*

---

<sup>39</sup> BORSKÝ, s. 122.

<sup>40</sup> SVOBODA, *Z Buzuluku do Prahy*, s. 79.

<sup>41</sup> BROFT, et al., s. 193.

<sup>42</sup> SVOBODA, *Z Buzuluku do Prahy*, s. 78.

<sup>43</sup> BROFT, et al., s. 192.

## 2.4 Generál Ludvík Svoboda jako vůdčí osobnost vojenských aktivit na území SSSR

Ludvík Svoboda se narodil 25. listopadu 1895 v Hroznačině na Českomoravské vysočině. Byl nejmladší ze tří sourozenců, jeho otec zemřel rok po jeho narození.<sup>44</sup> Jako kapitán československých legií v Rusku dostal za statečnost dvakrát vyznamenání tehdejším nejvyšším ruským řádem, vojenským Řádem svatého Jiří.<sup>45</sup> Od roku 1922 byl důstojníkem z povolání.<sup>46</sup> Stal se profesorem maďarštiny na Vojenské akademii v Hranicích na Moravě. Po třech letech pedagogické práce byl povýšen na podplukovníka a roku 1934 znovu převelen do Kroměříže. Zde působil do května 1938 v různých velitelských pozicích.<sup>47</sup> Bezprostředně po okupaci Československa podal žádost o převelení do Polska, kde se stal velitelem československé vojenské skupiny. Od roku 1942 byl velitelem 1. československého samostatného polního praporu, s kterým se zúčastnil<sup>48</sup> bojů u Sokolova v březnu 1943, osvobození Kyjeva v listopadu 1943, karpatsko-dukelské operace na podzim roku 1944, ostravské operace na jaře 1945 a osvobozování Moravy.<sup>49</sup>

Po skončení druhé světové války se 4. dubna 1945 stal ministrem národní obrany v Košické vládě.<sup>50</sup> V listopadu 1952 byl zatčen a obviněn ze sabotáže výstavby čs. armády podle sovětského vzoru, ale po měsíci byl propuštěn. Po propuštění působil na mnoha místech, například v Jednotném zemědělském družstvu nebo jako vědecký pracovník Vojenského historického ústavu v Praze. 30. března 1968 byl zvolen sedmým prezidentem ČSSR.<sup>51</sup> Od 29. května 1975 přestal kvůli vážné nemoci vykonávat funkci prezidenta a v roce 1978 byl odvolán.<sup>52</sup> Zemřel

<sup>44</sup> SVOBODA, *Deník z doby válečné*, s. 285.

<sup>45</sup> SVOBODOVÁ, s. 7-9.

<sup>46</sup> BROŽ, *Hrdinové od Sokolova*, s. 509.

<sup>47</sup> SVOBODA, *Deník z doby válečné*, s. 286.

<sup>48</sup> BROŽ, *Hrdinové od Sokolova*, s. 509.

<sup>49</sup> SVOBODA, *Deník z doby válečné*, s. 288-289.

<sup>50</sup> BROŽ, *Hrdinové od Sokolova*, s. 509.

<sup>51</sup> LÁNÍK, Jaroslav, et al. *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha: Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2005, s. 279.

<sup>52</sup> BROŽ, Miroslav. *Válečné dokumenty vypovídají: Čs. vojenská jednotka v SSSR v dokumentech, exponátech a fotografiích*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2005, s. 99.



v Praze 20. září 1979. Ludvík Svoboda byl mnohonásobným držitelem nejružnějších vyznamenání. Z těch nejvýznamnějších pak vyznamenání trojnásobného Hrdiny ČSSR nebo Hrdiny SSSR.<sup>53</sup>

Generál Ludvík Svoboda je označován za jednu z nejkontroverznějších postav československých (českých) dějin. Na jedné straně byl válečným hrdinou, na straně druhé to byl člověk, který stál na straně normalizace a který se zasloužil o budování totalitního režimu.

## **2.5 Utvoření 1. československého samostatného polního praporu**

Budování československé vojenské jednotky pokračovalo rychle a úspěšně. Intenzivní a tvrdý vojenský výcvik probíhal ve dne i v noci, za pomoci sovětských důstojníků a instruktorů. Dne 15. července 1942 byla transformace první vševojskové jednotky československé armády dokončena. Od tohoto dne začala jednotka používat název 1. československý samostatný polní prapor v SSSR. Ve druhé polovině října 1942 byla dodána zásilka moderních zbraní, které byly ihned předány jednotlivým rotám. Již 28. října 1942 nastoupil československý samostatný polní prapor v Sovětském svazu poprvé se zbraněmi k slavnostní vojenské přísaze.

Dne 27. ledna 1943 pak nastoupila jednotka v čele s plk. Ludvíkem Svobodou před náčelníka československé vojenské mise v SSSR plukovníka Heliodora Píku k převzetí bojové zástavy, na kterou představitel města Buzuluku připevnil stuhu s nápisem „Smrt německým okupantům“.<sup>54</sup> Prapor obdržel 553 automatických pušek SVD 40, 192 pušek Mosin-Nagant, 47 samopalů PPŠ-41, 40 lehkých kulometů Děktarev DP, 12 těžkých kulometů Maxim MG 1910, 16 protitankových

---

<sup>53</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 99.

<sup>54</sup> BROŽ, *Hrdinové od Sokolova*, s. 4.

pušek PTRS-41, 2 protitankové kanóny ráže 45 mm, 9 minometů 50-PM 40 a 9 minometů 82-PM 41.<sup>55</sup>

---

<sup>55</sup> MAREK, Vladimír. Bitva dvakrát znásilněná. In: *PŘÍLOHA - A REPORTU*, vyd. *Historický ústav AČR* [online]. 2008 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: <http://www.army.cz/avis/pdf/ar4pril.pdf>

### 3 PODSTATNÁ VYSTOUPENÍ NA ÚZEMÍ SSSR

#### 3.1 Bitva o Sokolovo

1. československý samostatný polní prapor o síle 974 mužů a žen byl organizován do tří pěších rot – kulometné, protitankové a minometné. Protitanková rota měla nejsilnější výzbroj – dvě čety protitankových pušek a jednu četu protitankových kanónů. Kromě pěších rot tam ještě působila například spojařská četa a zásobovací četa. Prvním bojovým vystoupením tohoto samostatného polního praporu se stalo Sokolovo.<sup>56</sup> Dne 1. března 1943 došli příslušníci československého praporu do zničeného Charkova.<sup>57</sup> Vojáci, kteří absolvovali 350 km nočního pochodu, byli okamžitě nasazeni do ostrého boje. 1. československý samostatný prapor se měl v rámci sovětské 40. armády zúčastnit rozvíjení útoku ve středu sestavy Voroněžského frontu.<sup>58</sup> 2. března prapor pod vedením Ludvíka Svobody dostal za úkol ubránit patnáctikilometrový úsek na nízkém břehu řeky Mža v úseku Mirgorod-Sokolovo-Arťuchovka a ubránit před nepřítelem postup na Charkov. Byl to úsek, jenž by měl za normálních okolností bránit alespoň pluk. Velitel rozhodl, že obranné pásmo bude ve vesnici Sokolovo. 8. března začal boj o Sokolovo, kde čs. prapor prošel prvním bojovým křtem, když se postavil útoku německého wehrmachtu.<sup>59</sup>

Na německé straně pak pod vedením Walthera von Hünersdorffa<sup>60</sup> útočila podle vojenského historika Karla Richtera „německá 4. tanková armáda z jihu na Charkov. Patřil k ní 2. tankový sbor SS složený z 1. tankové divize SS Adolf Hitler, 2. tankové divize SS Das Reich a 3. tankové divize SS Totenkopf“.<sup>61</sup> Zahraniční literatura uvádí, že z jihu na Charkov útočil 48. a 57. tankový sbor spolu s 6. tankovou divizí a

<sup>56</sup> BROFT, et al., s. 308.

<sup>57</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 82.

<sup>58</sup> BROFT, et al., s. 308.

<sup>59</sup> Bojový křest československých žen u Sokolova. *Historický kaleidoskop*. 2011, č. 2, s. 20.

<sup>60</sup> RITGEN, Helmuth. *The 6th Panzer Division 1937-45*. London: Osprey Publishing, 1982, s.

54.

<sup>61</sup> RICHTER, *Až na práh domova*, s. 142.

11. tankovou divizí a 106. pěší divizí.<sup>62</sup> Ze severu a západu potom postupovala na Charkov 4. tanková armáda pod vedením generálplukovníka Hermanna Hotha, kterou tvořila SS Panzer Division „Leibstandarte Adolf Hitler“, „Das Reich“ a „Totenkopf“.<sup>63</sup>

Vzhledem k tomu, že 1. čs. samostatný prapor nedisponoval těžkými zbraněmi, byl posílen o bojové prostředky Rudé armády. Plukovníku Svobodovi byly přiděleny sovětská tanková brigáda, gardový raketometný oddíl, dva dělostřelecké oddíly a v průběhu bojů další protitankové dělostřelecké palebné síly. Přidělený úsek tak bylo možno úspěšně bránit a zbrzdit německý protiútok v Charkovské oblasti.<sup>64</sup> V boji o Sokolovo mimo jiné výrazně vynikla snajperka Marie Ljalková (3. 12. 1920 – 7. 11. 2011). Jako většina žen byla přidělena do zdravotnického kurzu, ale poté, co dosáhla výborných výsledků ve střelbě byla přeřazena k odstřelovačům spolu s Vandou Biněvskou. V prvním bojovém vystoupení 1. československého samostatného praporu postupovala Marie Ljalková v prvním sledu 2. roty.<sup>65</sup>

V bitvě o Sokolovo padlo 86 vojáků, 56 československých vojáků bylo zraněných.<sup>66</sup> Dvacet československých vojáků padlo do německého zajetí, pět z nich bylo na podzim roku 1943 zneužito v protektorátu k propagandistické kampani proti čs. zahraničnímu odboji<sup>67</sup> pod taktovkou státního tajemníka Karla Hermanna Franka. Po těchto vystoupeních byli odvezeni do zajateckých táborů, kde někteří později zemřeli.<sup>68</sup> Několik dalších vojáků, kteří byli zraněni, bylo Němci povražděno v charkovské nemocnici ve dnech 13.–17. března 1943.<sup>69</sup> Ztráty na německé straně

<sup>62</sup> STOVES, Rolf. *Die gepanzerten und motorisierten deutschen Grossverbände 1939-1945*. Friedberg: Podzun-Pallas-Verlag, 1986, s. 56.

<sup>63</sup> RITGEN, s. 34.

<sup>64</sup> LENKOVÁ, Jitka; PAVLÍK, Václav. *Nejdůležitější bitvy v českých dějinách*. Frýdek-Místek: Alpress, 2007, s. 261.

<sup>65</sup> Odstřelovačka Marie Ljalková–Lastovecká. In: [Http://www.fronta.cz/](http://www.fronta.cz/) [online]. 2008 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/odstrelovacka-marie-ljalkova-lastovecka>

<sup>66</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 82.

<sup>67</sup> Českoslovenští zajatci. *Fronta* [online]. 2007 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/sokolovo-1943-ceskoslovensti-zajatci>

<sup>68</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 102.

<sup>69</sup> Českoslovenští zajatci. *Fronta* [online]. 2007 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/sokolovo-1943-ceskoslovensti-zajatci>

byly 300 až 400 vojáků.<sup>70</sup> V boji padl také velitel 1. roty, která bránila vesnici Sokolovo, nadporučík Otakar Jaroš.<sup>71</sup>

Právě obrana tohoto malého ukrajinského města spolu s heroickým výkonem vojáků jednotky nadporučíka Otakara Jaroše se stala symbolem neústupnosti a odhodlání československých vojáků. Nesporně patří k těm podstatným bojovým vystoupením, která se stala základem novodobých vojenských tradic poválečné československé armády. Tato bitva se však bohužel stala také obětí propagandy komunistického režimu. Každoročně se konaly okázalé oslavy na počest věčného přátelství se Sovětským svazem.

### 3.1.1 Otakar Jaroš

Otakar Jaroš se narodil 1. března 1912 v Lounech. Po skončení základní vojenské služby se přihlásil na Vojenskou akademii v Hranicích a po jejím absolvování již zůstal v armádě. Roku 1939 odešel do Polska a vstoupil do československé vojenské jednotky. Po vypuknutí války byl internován v Sovětském svazu a v internačních táborech Suzdal a Oranky se přihlásil k Východní skupině československé armády.<sup>72</sup> Zastával funkci velitele spojovací čety a velitele školy pro důstojníky. Od června 1941 působil jako radista československé vojenské mise v SSSR. V říjnu 1941 byl povýšen na poručíka. Dne 7. února 1942 se stal velitelem 1. pěší roty 1. čs. samostatného polního praporu. Od dubna do poloviny července roku 1942 byl velitelem poddůstojnické školy.<sup>73</sup> 8. března 1943 padl v bitvě o Sokolovo při obraně této vesnice.<sup>74</sup>

Otakar Jaroš byl typem důstojníka, který byl odchován na prvorepublikových masarykovských tradicích. In memoriam byl povýšen na kapitána a jako prvním cizinci mu byl přidělen také titul Hrdina Sovětského svazu.

---

<sup>70</sup> RICHTER, *Až na práh domova*, s. 142.

<sup>71</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 82.

<sup>72</sup> FIDLER, Jiří. *Sokolovo 1943 - Malý encyklopedický slovník*. Praha: Naše vojsko, 2004, s. 46.

<sup>73</sup> LÁNÍK, et al., s. 120.

<sup>74</sup> BARTOŠ, Josef; KOVÁŘOVÁ, Stanislava; TRAPL, Miloš. *Osobnosti českých dějin*. Olomouc: Alda, 2005, s. 151.

### 3.2 Význam účasti 1. československé samostatné brigády při osvobození Kyjeva

Do posádkového města Novochoopersk se dostal 1. čs. samostatný prapor 9. května 1943. Tam byla vytvořena 1. čs. samostatná brigáda v SSSR.<sup>75</sup> V červenci 1943 byla brigáda posílena příchodem několika set Rusínů z československé Podkarpatské Rusi, propuštěných ze sovětských koncentračních táborů,<sup>76</sup> a dále slovenskými vojáky, kteří odmítli bojovat proti Rudé armádě. Pozornost se soustředila na výcvik nově příchozích dobrovolníků.<sup>77</sup>

Úkolem pro Rudou armádu se stalo dobytí Kyjeva, pokud možno k výročí Velké říjnové socialistické revoluce, tedy do 7. listopadu 1943. Za tímto účelem byly směrem ke Kyjevu stahovány všechny zálohy včetně 1. československé samostatné brigády (jeden pěší prapor, jeden tankový, jeden dělostřelecký oddíl, zabezpečovací a týlové jednotky). Úkolem československé brigády bylo posílit obranu 38. armády 1. ukrajinského frontu pod velením K. S. Moskalenka.<sup>78</sup> Začátkem října 1943 odjeli českoslovenští vojáci na frontu, kde byli nasazeni do bitvy o Kyjev. Zde vedli hlavní útok proti 4. tankové armádě<sup>79</sup> pod velením Hermanna Hotha<sup>80</sup>, přičemž dosáhli vítězství, když se 6. listopadu 1943 probili městem a když se jim podařilo zastavit další postup nepřítele. Tři velitelé – Antonín Sochor, Richard Tesařík a Josef Buršík – obdrželi titul Hrdiny SSSR, brigáda byla vyznamenána Suvorovým řádem 2. stupně. Další střety s německým protivníkem se udály v rámci Žytomyrsko-berdyčevské operace u Čerchaňova, Vasilkova, Bílé Cerekve, Žaškova a Ostrožan.

<sup>75</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 114.

<sup>76</sup> AUGUSTA, Pavel. *Dějiny v obrazech: Československo 1938-1945*. Praha: Albatros, 1995, s. 46

<sup>77</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 114.

<sup>78</sup> LENKOVÁ, PAVLÍK, s. 268.

<sup>79</sup> Battle of Kiev. *Czechoslovak military units in the USSR (1942-1945)* [online]. 2005 [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: <http://www.czechpatriots.com/csmu/bri-combats.php>

<sup>80</sup> *Hermann Hoth* [online]. 2005 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <http://www.theeasternfront.co.uk/Commanders/german/hoth.htm>

### 3.2.1 Antonín Sochor

Antonín Sochor, velitel samopalníků československého vojska v SSSR, generálmajor in memoriam a jeden z pěti Čechoslováků vyznamenaných za mimořádnou statečnost v boji nejvyšším sovětským vyznamenáním Zlatou hvězdou Hrdiny SSSR<sup>81</sup>, se jako většina československých vojáků dostal do Sovětského svazu přes Polsko. Jako velitel samopalníků se mnohokrát vyznamenal v bojích na sovětsko-německé frontě.<sup>82</sup> Při bojích o Dukelský průsmyk postoupil doslova v čele svých samopalníků až na „krvavou“ kótu 534, o kterou vojáci bojovali celý týden. Tam utrpěl těžká zranění.<sup>83</sup> Po osvobození Československa se podílel na tajném výcviku brigády židovských dobrovolníků Hagana na území ČSR i Izraele.<sup>84</sup> V roce 1950 zemřel po automobilové havárii při které utrpěl vážná poranění hlavy.<sup>85</sup> Na akci k záchraně jeho života se podílel i Bedřich Reicin, známý svou nenávisť ke všem členům „oranské skupiny“. Záměrně pozdě byl kontaktován přední neurochirurg MUDr. Škvařil, aby následkem tohoto liknavého přístupu již nebylo generálu Sochorovi pomoci. Zůstává nezodpovězenou otázkou, zda smrt velitele motorizovaného praporu samopalníků byla tragickou náhodou, anebo úmyslnou vraždou.

### 3.2.2 Richard Tesařík

Richard Tesařík, kapitán pěchoty v záloze (později generálmajor), vyznamenaný titulem Hrdina Sovětského svazu, tankista a velitel 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR se narodil 3. prosince 1915 v Praze.<sup>86</sup> Jako většina československých vojáků prošel přes internačními tábory v Oránkách a v Suzdale. Po příchodu do Buzuluku v roce 1942 byl jedním ze zakladatelů 1. čs. samostatného

<sup>81</sup> RICHTER, *Statečný život a tajemná smrt podplukovníka Sochora*, s. 229.

<sup>82</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 129.

<sup>83</sup> LÁNÍK, et al., s. 265.

<sup>84</sup> Tamtéž

<sup>85</sup> ŠTASTNÁ, Vilema. *Antonín Sochor: biografie a faktografické informace*. Teplice: Okresní knihovna, 1985, s. 8.

<sup>86</sup> LÁNÍK, et al., s. 297.

praporu v SSSR. Jako poddůstojník se zapojil do výcviku vojáků.<sup>87</sup> Významně se podílel na obraně Sokolova. Za své hrdinství byl vyznamenán Řádem rudé hvězdy a Československým válečným křížem z roku 1939.<sup>88</sup> V bitvě u Kyjeva byl vyznamenán titulem Hrdiny SSSR a druhým Československým válečným křížem z roku 1939.<sup>89</sup> V bojích o Dukelský průsmyk byl stejně jako Antonín Sochor těžce zraněn a přišel o levé oko.<sup>90</sup> Po osvobození republiky se významně podílel na budování tankových vojsk. Přestože byl člen KSČ, poměry v Československu ho znepokojovaly. Dostal se do konfliktu s tehdejšími ministrem národní obrany Alexejem Čepičkou, proto byl přeložen na nižší funkci na Slovensko a poté, co byl obviněn ze ztráty utajovaného dokumentu, dokonce zatčen. Po propuštění byl povýšen do hodnosti generálmajora.<sup>91</sup> Do důchodu odešel ze zdravotních důvodů. Zemřel na následky infarktu 27. března 1967.<sup>92</sup>

### 3.2.3 Josef Buršík

Příslušník Čs. legionu v Polsku, později čs. vojenské jednotky v SSSR a člen posádky tanku T-34 nesoucím označení „Žižka“. Prošel bojovou cestou od Sokolova přes Kyjev, Duklu až do Prahy. Za statečné chování na frontě byl oceněn mnoha československými i zahraničními řády a medailemi. Za účast v bitvě o Kyjev byl vyznamenán titulem Hrdina SSSR a Řádem V.I.Lenina.<sup>93</sup> Po válce byl sledován obranným zpravodajstvím a roku 1949 obviněn z velezrady a odsouzen na 10 let vězení.<sup>94</sup> Vzhledem ke zhoršujícímu se zdravotnímu stavu musel být převezen do vojenské nemocnice v Olomouci, odkud se mu podařilo uprchnout do Německa, kde se podrobil operaci a dlouhodobé léčbě.<sup>95</sup>

<sup>87</sup> VELFL, Josef. *Jeden z hrdinů, generál Richard Tesařík*. Příbram: Okr. výbor ČSPB: Okr. muzeum, 1986, s. 4.

<sup>88</sup> BEJČEK, Eduard; HANZLÍK, František. *Voják se srdcem bohéma*. Vizovice: Lípa, 2002, s. 36.

<sup>89</sup> VELFL, s. 6.

<sup>90</sup> BEJČEK, HANZLÍK, s. 54.

<sup>91</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 128.

<sup>92</sup> LÁNÍK, et al., s. 298.

<sup>93</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 128.

<sup>94</sup> BURŠÍK, Josef. *Nelituj oběti*. Praha: Naše vojsko, 1992, s. 119.

<sup>95</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty*, s. 128.



V roce 1990 se poprvé vrátil do Československa, kde obdržel Řád M. R. Štefánika a byl povýšen do hodnosti generálmajora.<sup>96</sup> Zůstává varovným odkazem minulosti, že tolika znamenitým československým vojákům se dostalo uznání teprve posmrtně - in memoriam.

### **3.3 Příchod volyňských Čechů a utvoření 1. čs. armádního sboru**

V březnu 1944 byla brigáda přemístěna na žádost Ludvíka Svobody do Rovna, které bylo střediskem volyňských Čechů. Zde byl vyhlášen nábor, do kterého se přihlásilo přes 12 tisíc dobrovolníků, z toho na 600 žen.<sup>97</sup> Největší skupinu později ve sboru tvořili právě dobrovolníci z Volyně. Česká menšina na ukrajinské Volyni vznikla v roce 1868, kdy se z ekonomických důvodů do Volyně stěhovali emigranti z Čech a Moravy. Menšina zde působila až do roku 1947, kdy se téměř všichni její příslušníci vrátili zpět do Československa. Na volyňských Češích bylo pozoruhodné, že si zachovali mateřský jazyk i kulturní zvyklosti. Hlavním důvodem zachování jazyka bylo, že se na Volyni vytvářely celé české vesnice, a jejich obyvatelé proto lépe odolávali působení všeho cizího z okolního prostředí.<sup>98</sup> Koncem dubna se brigáda s dobrovolníky přemístila do prostoru Černovic, kde probíhal intenzivní výcvik. Zařazením nováčků do armády tak vznikl 1. československý armádní sbor v SSSR, který byl doplněn o dobrovolníky z Podkarpatské Rusi, o čs. občany, kteří se již zotavili po propuštění ze sovětských gulagů. Součástí sboru byla i 2. paradesantní brigáda, která byla vycvičena v městě Jefremov a která vznikla převážně z 1. slovenské pěší divize bojující proti SSSR, která však v říjnu 1943 přešla k Rudé armádě. V létě 1944 se 1. československý armádní sbor skládal ze dvou pěších brigád, jedné brigády tankové, jedné brigády paradesantní, ze šesti dělostřeleckých pluků, několika protiletadlových oddílů, tří ženijních a čtyř spojovacích praporů. Jeho velitelem se stal generál Jan Kratochvíl, kterého do této

---

<sup>96</sup> LÁNÍK, et al., s. 40-41.

<sup>97</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 137.

<sup>98</sup> HOFMAN, Jiří; ŠIRC, Václav; VACULÍK, Jaroslav. *Volyňští Češi v prvním a druhém odboji*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2004, s. 5.

funkce jmenovala čs. exilová vláda ve Velké Británii. Základem sboru byla 1. brigáda, jejímž velitelem nadále zůstal generál Ludvík Svoboda.<sup>99</sup> Postupem času se však projevovaly neshody mezi vedením armádního sboru a exilovou vládou v Londýně, které se projevovaly i takovými malichernostmi, jakou bylo třeba přestrojení příslušníků 1. čs. armádního sboru do nových uniforem.

---

<sup>99</sup> VITTOCH, Josef. *Moje vzpomínky na východní boje ve druhé světové válce 1939-1945*. Brno: Šimon Ryšavý, 2008, s. 45.

## 4 VSTUP 1. ČS. ARMÁDNÍHO SBORU NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA

### 4.1 Karpatsko-dukelská operace

Právě Dukelský průsmyk je místem, kde se odehrála největší bitva na Slovensku za druhé světové války a kde příslušníci 1. čs. armádního sboru vstoupili na území Československa. Díky tomu se motivu dukelské operace později chopili komunističtí propagandisté a vytvořili z něj základní symbol bratrství Čechoslováků se Sovětským svazem a jeho komunistickou stranou. Okolnosti celé karpatsko-dukelské operace nejsou dodnes objasněny a stále se o ně vedou spory. Problémem je hlavně ideologické falšování historie. Zajímavostí je také fakt, že nikdo z československých vojáků nebyl v této bitvě vyznamenán titulem Hrdina SSSR.

#### 4.1.1 Průběh operace

Bitva byla zahájena 8. září 1944<sup>100</sup> a cílem operace měla být pomoc Slovenskému národnímu povstání. V uskupení vojsk Rudé armády se 150 000 vojáků byl připraven k boji také 1. československý armádní sbor o síle 16 700 vojáků pod vedením generála Jana Kratochvíla, jenž byl součástí 38. armády generála Moskalenka. Celé útočné akci sovětských vojsk veleli maršál Ivan Stěpanovič Koněv a generálporučík Ivan Jefimoviš Petrov. Na straně nepřítele stála německá 1. tanková armáda a 1. maďarská armáda o síle 100 000 vojáků pod vedením Gottharda Heinriciho.<sup>101</sup> Proti původnímu předpokladu čtyř až pěti–denní akce se tato operace protáhla na více než dvou měsíční zbytečně krvavá jatka.<sup>102</sup> Od 12. do 19. září proběhly nejtvrdí a nejkrvavější boje o kótu 534, ležící západně od polského města Dukla.<sup>103</sup>

<sup>100</sup> HRBEK Jaroslav, et al. *Draze zaplacená svoboda: osvobození Československa 1944-1945*. Praha: Paseka, 2009, s. 316.

<sup>101</sup> LENKOVÁ, PAVLÍK, s. 262.

<sup>102</sup> Karpatsko-duklianska operácia: Neúspešný prvý krok k oslobodeniu. *Historická revue*. 2009, 2-3, s. 83.

<sup>103</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 166.

Státní hranici s Polskem překročil 1. čs. armádní sbor 6. října 1944.<sup>104</sup> Boje probíhaly až do 15. listopadu 1944. Z rozporuplného výsledku bitvy byl později obviněn generál Jan Kratochvíl a byl proto odvolán maršálem Koněvem (i když o zbavování funkcí mohla rozhodovat pouze londýnská exilová vláda). Na jeho místo byl tak opět jmenován gen. Ludvík Svoboda.<sup>105</sup> Vojskům Rudé armády se tak společně s příslušníky 1. čs. armádního sboru sice podařilo dosáhnout v bitvě o Duklu vítězství, faktický nezdar SNP se však nepodařilo odvrátit.

#### 4.1.2 Výsledek

Ztráty karpatsko-dukelské operace byly na obou stranách vysoké, a proto byl velký problém takového množství padlých vojáků spočítat: z toho pramení mnohé rozpory. Jak uvádí magazín *Historická revue*, 1. čs. armádní sbor přišel o 1 630 vojáků včetně nezvěstných, 1 069 bylo zraněných. Zemřelo 21 000 Sovětů a 89 000 jich bylo zraněno. Ztráty nepřítel činily na 11 000 mrtvých a 25 000 raněných německých vojáků.<sup>106</sup> Vojský historik Karel Richter v knize *Apokalypsa v Karpatech* píše o 1 100 padlých československých vojáků, zhruba 4 300 raněných a 1 000 nezvěstných.<sup>107</sup> Publikace *Nejdůležitější bitvy v českých dějinách* pak uvádí na německé straně 52 000 padlých vojáků.<sup>108</sup>

K příčinám neúspěchu patřil zejména krátký čas na přípravu operace, vyčerpanost vojsk po předchozích bojích, složitý horský terén a též vynikající německá obrana. Operace však měla také svá pozitiva. Potvrdila odhodlání sovětských a československých vojáků vítězit a to i

---

<sup>104</sup> JOVBAK, Vasil. *Pravda o 1. čs. tankové brigádě v SSSR*. Kroměříž: V. Jovbak, 2000, s. 191.

<sup>105</sup> 8. 9. – 1. 11. 1944 - Karpatsko-Dukelská operace. *Paměť národa* [online]. 2000 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: [http://www.pametnaroda.cz/anniversary/detail/id/14?locale=cs\\_CZ](http://www.pametnaroda.cz/anniversary/detail/id/14?locale=cs_CZ)

<sup>106</sup> SCHILDBERGER, Vlastimil. *Cesta k Dukle - plná potu, bláta a krve*. Brno: Onufrius, 2010, s. 42.

<sup>107</sup> RICHTER, Karel. *Apokalypsa v Karpatech: boje na Dukle bez cenzury a legend*. Praha: Ostrov, 2003, s. 257.

<sup>108</sup> LENKOVÁ, PAVLÍK, s. 266.

za cenu nesmírných obětí a v případě karpatsko-dukelské operace neúměrných ztrát.<sup>109</sup> Z tohoto důvodu si vojáci zaslouží hlubokou úctu.

#### 4.1.3 Antropologický pohled na dukelskou bitvu

Operace přes Karpaty nebyla v původních plánech Sovětů. Jak se později vyjádřil velitel 38. armády K. S. Moskalenko: „Sovětská vláda a hlavní stan nejvyššího velení se rozhodly útočit přes Karpaty, což nebylo výhodné vojensky, ale zato politicky.“<sup>110</sup>

Dukelskou operaci můžeme vnímat z různých pohledů: z vojenského, politického a lidského. Proto se nyní zaměříme na poslední z uvedených pohledů. Většina publikací se věnuje otázkám plánů bitvy, směru tažení, východisek pro provedení operace. Nikoho však nezajímají skutečné osudy a pocity obyčejných vojáků, kteří v krutých podmínkách bojovali za svobodu své země a mnohdy v tomto boji přicházeli o to nejcennější – o svůj život.

Pro ilustraci uvedeme osobní vzpomínku brigádního velitele Alexandra Beera na zmíněnou karpatsko-dukelskou operaci: „A jaké máte osobní vzpomínky na Duklu? A. B.: ‘Hrozný, hrozný... Já brečím. Ta touha překročit hranice a dostat se tam. Šlo prakticky o vyznamení všem účastníkům boje na Dukle. Překročit hranice. Docílit, že už osvobozujeme, že jsme doma.’“<sup>111</sup>

Velkou překážkou, zvláště pak pro ženy, byla otázka hygieny, jak vzpomíná Věra Tichá: „Ta špína... Ženská se potřebuje umejt. My jsme říkaly – to už prostě dál není možný, to si neumíte představit. My jsme měly vši, všechny možný vši, jaký si umíte představit. Tělový, vlasový... Škopek teplý vody, to byl přepych, to jsme prostě neměly. A tak jsme si řekly... A do tý vesnice furt stříleli. Oni nám říkali: ‚Neblázněte, holky,

<sup>109</sup> Karpatsko-duklianska operácia: Neúspešný prvý krok k oslobodeniu. *Historická revue*. 2009, 2-3, s. 85.

<sup>110</sup> MOSKALENKO, Kiril Semjonovič. Na jihu západním směru: vzpomínky velitele armády. Praha: Naše vojsko, 1976, s. 393.

<sup>111</sup> Brigádní generál Alexandr Beer - Audio/video galerie. In: *Paměť národa* [online]. 2000 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/witness/clip/id/1516/clip/5364>

*nechodte tam. A my tři – Mánička Kvapilová, Jiřina Kopoldová a já – jsme řekly: ‚Dejte nám pokoj, my se jdeme umejt.‘ Šly jsme do té vesnice, vlezly jsme si tam do jednoho domku a dokonce si pamatuju, že tam na zahrádce bylo zelí. Tak jsme natrhaly to zelí, nakopaly jsme si brambory, otevřely jsme si vepřovou konzervu a udělaly jsme si knedlo-vepřo-zelo. Natahaly jsme si vodu samozřejmě, ohřály, vydrbaly jsme se celý, pak jsme si přinesly seno nebo slámu, roztáhly po podlaze a do rána jsme tam spaly jak zabítý.“<sup>112</sup>*

Kromě pamětníků z řad čs. armádního sboru byl zaznamenán v dokumentu Petra Hviždě: – *Dukla – krev a mýtus 2: Agonie vítězství*, také méně známý pohled válečných veteránů německého wehrmachtu, kteří bojovali proti Rudé armádě. Otto Reinsdorf z 1. divize horských myslivců wehrmachtu vzpomíná: *„Měli jsme speciální výcvik pro boj v lese a v zimě, a protože zde bylo hodně lesů, přemístili nás sem z Polska od Visly, tedy my jsme byli útočná divize. Byli jsme přesvědčeni, že musíme bojovat za vlast. Za národ a za zemi.“* Erwin Georg Hauck z pancéřového oddílu horských myslivců wehrmachtu doplňuje: *„Hitler u vojska už od bitvy v Kurském oblouku prakticky neměl přívržence. Byla jen disciplína a to, že jsme chtěli naši vlast, tedy Německo, ochránit, aby se nestalo bolševickým.“<sup>113</sup>*

Nicméně doposud zůstávají rozporuplné pocity a hněv československých a sovětských válečných veteránů nad svědectvími německých příslušníků wehrmachtu, jímž stále nemohou odpustit, to, co způsobili v největším válečném konfliktu v dějinách lidstva.

Svědčí o tom rozhořčená výpověď účastníka karpatsko-dukelské operace, plukovníka Vasila Jobbaka: *„Němci nás v naší televizi přesvědčovali, že oni na Dukle museli bojovat, protože šlo o boj za jejich vlast. Nebo že druhou světovou válku vypovědělo Rusko Německu.*

<sup>112</sup> Podplukovník Věra Tichá - Audio/video galerie. In: *Paměť národa* [online]. 2000 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/witness/clip/id/1202/clip/3405>

<sup>113</sup> Dukla - krev a mýtus 2: Agonie vítězství. *YouTube* [online]. 1999 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=v7l0t7fKpww>

*Takže asi Němci do války šli nevinně? A zřejmě vina je i na naší straně, že nás Němci okupovali, Poláci jsou si sami vinní, že je Němci okupovalo. Asi když Němci přepadli SSSR, tak ten se neměl bránit, ale vítat je s vavříny. To dnes, po 55 letech, si v naší veřejno-právní televizi za peníze našich daňových poplatníků zveme takové učitele, aby nám, účastníkům Dukly, a všem občanům vykládali neslýchané, nás urážející nesmysly, zatímco nám, účastníkům s objektivním svěděním, toto v televizi umožněno není.“<sup>114</sup>*

#### 4.1.4 První lyžařská stíhací divize

Když koncem září 1944 hrozilo prolomení německé obrany ve směru na Dukelský průsmyk, byla sem z frontu na Visle a Samu přesunuta 1. lyžařská stíhací divize wehrmachtu.<sup>115</sup>

První pokusy s tímto druhem výcviku v lyžování sahají v německé armádě daleko do doby před první světovou válkou. První lyžařský prapor byl založen v Bavorsku. (Bayerische Schneeschu-Bataillon Nr.1) Prapor se především rekrutoval z lidí s láskou k lyžování: od obchodníků a úředníků přes studenty a profesory i žáky až po umělce a architekty. Společně na lyžích budou sloužit své zemi, jak nejlépe mohou. Ze začátku si účastníci museli nosit vlastní vybavení, později tato výstroj byla poskytována ze zdrojů armády.<sup>116</sup>

Velitelem první lyžařské stíhací divize (1. Ski-Jäger Division) byl kpt. Willi Schülke.<sup>117</sup> Po karpatsko-dukelské operaci byla divize přeložena ke Krakovu na Slezskou frontu a ustupovala do prostoru Rybnik – Ratiboř – Opava, kde se utkala s 1. čs. tankovou brigádou. Pak se stáhla do

---

<sup>114</sup> JOVBAK, s. 194.

<sup>115</sup> SCHILDBERGER, s. 72.

<sup>116</sup> GUNTER, Georg. *Die deutschen Skijäger. Von den Anfängen bis 1945*. Eggolshaim: Dörfner Verlag, 2005, s. 10-11.

<sup>117</sup> Schülke, Willi. In: *Lexikon der wehrmacht* [online]. 1999 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/S/SchuelkeW.htm>

prostoru obce Zlaté Hory a Lanškroun. Tam se rozdělila na tři ústupové trasy – na Hradec Králové, Čáslav a Tábor, k americkým liniím.<sup>118</sup>

Příslušníkem této divize byl i tehdy devatenáctiletý Johannes Flemke. Díky svému deníku nám přibližuje situaci na opačné straně fronty.<sup>119</sup> „6. října 1944 – Stáhli nás do vesnice v týlu. Obyvatelstvo se na nás vystrašeně dívalo, takové špinavce ještě neviděli. Ubytovali jsme se se spojaři v jednom domě. Když jsme se umyli, tak se k nám obyvatelé začali chovat přátelsky a prali nám uniformy. Uvařili jsme si bramboračku a pak únavou usnuli. Večer nás vzbudili a dostali jsme velkoblíbený příděl – šest tabulek čokolády, sušenky, bonbony a cigarety. Pak jsme zas tvrdě usnuli.“<sup>120</sup>

#### **4.2 Účast 1. čs. samostatné tankové brigády při osvobození města Ostravy**

Po obtížných bojích v karpatsko-dukelské operaci a osvobození Slovenska<sup>121</sup> došlo koncem ledna roku 1945 ve slovenském městě Kežmarok k reorganizaci ze tří tankových praporů na 1. čs. samostatnou tankovou brigádu.<sup>122</sup> Následoval rozkaz, aby se jednotky přesunuly přes jižní Polsko do Horního Slezska. V Baranowicích byla 1. čs. samostatná tanková brigáda přidělena k 38. armádě generálplukovníka K. S. Moskalenka.<sup>123</sup> Československá tanková brigáda následně překročila státní hranice u Makówa a Malých Petrovic, kde se podílela na osvobození Zábřehu a útoku na Hrabyni, obec v blízkosti Ostravy. Dne 26. dubna 1945 zahájila 1. čs. tanková brigáda za podpory 1. čs. smíšené letecké divize útok na Ostravu.<sup>124</sup> Ostravská operace je svým významem i rozsahem považována za největší vojenskou operaci druhé světové války na území dnešní České republiky.

---

<sup>118</sup> SCHILDBERGER, s. 80

<sup>119</sup> Tamtéž, s. 72.

<sup>120</sup> Tamtéž, s. 77.

<sup>121</sup> VITTOCH, s. 97.

<sup>122</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 104.

<sup>123</sup> VITTOCH, s. 97.

<sup>124</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 104.



Ostravská průmyslová zóna byla jednou z hlavních ekonomických základů nacistického Německa. Udržení Moravské Ostravy se ke konci druhé světové války stalo pro nacisty podstatným úkolem obrany. Dobyť Ostravska by také znamenalo rychlý postup přes Moravu dále do Čech.<sup>125</sup> Sám Hitler před ostravsko-opavskou operací prohlásil: „Vydáte-li Moravskou Ostravu, vydáte Německo.“<sup>126</sup>

Severovýchodní část Moravy bránila 1. tanková armáda pod velením polního maršála Ferdinanda Schörnera.<sup>127</sup> Klíčové průmyslové oblasti, měl osvobodit 4. ukrajinský front v čele s armádním generálem I. J. Petrovem, který byl 26. března 1945 nahrazen armádním generálem A. I. Jeremenkem. Spolu s příslušníky 1. čs. armádního sboru - tankové brigády a 1. smíšené letecké divize se operace zúčastnila 18., 38. a 60. armáda, 1. gardová armáda, 8. letecká armáda a záloha frontu. Operace trvala od 10. do 23. března.<sup>128</sup> Nejdůležitější boje o město Ostravu se odehrály 30. dubna 1945. Hlavní síly 38. armády překročily řeku Odru jižně od Svinova a zahájily útok, do kterého se zapojila také 1. čs. samostatná tanková brigáda. Československé tanky společně s útvary 128. gardové horské střelecké divize postupně vytlačovaly německé jednotky až do středu Ostravy. Část tanků poté postupovala po Nádražní třídě, Chelčického až k Nové radnici, druhá část tanků pak směřovala přes hlavní náměstí k jedinému zachovanému mostu přes řeku Ostravici.<sup>129</sup> Pro další postup bylo nezbytné Říšský most zachránit, aby se sovětské jednotky mohly přesunout dále do Slezské Ostravy.<sup>130</sup> Ve večerních hodinách 30. dubna 1945 1. čs. samostatná tanková brigáda s jednotkami Rudé armády osvobozují město Ostravu.<sup>131</sup> Během bojů v ostravsko-opavské operaci padlo celkem 1 142 sovětských vojáků,

---

<sup>125</sup> OPTIKA, Martin. *Ostravsko-opavská operace 1945: v paměti českých veteránů*. Ostrava: Montanex, 2010, s. 12.

<sup>126</sup> Ostravská operace byla mistrná válečná akce. *Opavský a hlučínský deník* [online]. 2010 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: [http://opavsky.denik.cz/zpravy\\_region/ostravska-operace-byla-mistrna-valecna-akce.html](http://opavsky.denik.cz/zpravy_region/ostravska-operace-byla-mistrna-valecna-akce.html)

<sup>127</sup> OPTIKA, s. 16.

<sup>128</sup> OPTIKA, s. 18.

<sup>129</sup> Tamtéž, s. 28.

<sup>130</sup> Tamtéž, s. 30.

<sup>131</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 104.

3 vojáci čs. samostatné tankové brigády a 388 civilistů. Na německé straně padlo přes 1 300 vojáků a civilistů.<sup>132</sup> Za boje o Ostravu byla 1. čs. samostatná tanková brigáda vyznamenána Suvorovým řádem 2. stupně a její příslušník kapitán Vajda byl posmrtně jmenován Hrdinou Sovětského svazu.<sup>133</sup>

#### 4.2.1 Miloš Sýkora

Miloš Sýkora, významná postava odboje ve Slezsku, se narodil 15. listopadu 1920. Již roku 1940 se účastnil odbojové činnosti (rozšiřování tiskovin) - a za to byl obžalován z přípravy velezrady. Nacistický soud mu udělil 3 roky vězení. Po propuštění se opět podílel na odboji. Když byl poslán na zákopové práce do Zubří pod beskydskými horami, utekl a stal se nelegálním odbojovým pracovníkem. Dne 30. dubna 1945 dostal za úkol, aby most přes řeku Ostravici, který byl Němci podminován, zachránil a odminoval.<sup>134</sup> Při útěku byl zastřelen.<sup>135</sup> Bylo mu 24 let.<sup>136</sup>

#### 4.3 Ukončení tažení 1. čs. armádního sboru

Po osvobození města Ostravy 1. čs. armádní sbor pokračoval dále do nitra Moravy.<sup>137</sup> Poté čs. vojska pokračovala směrem ke Kroměříži. 7. května 1945 se odehrála poslední bitva o obec Břest.<sup>138</sup> Vítězné tažení ukončily čs. jednotky dne 8. května 1945 u obce Pivín na Kroměřížsku.<sup>139</sup> Bojová cesta 1. československého armádního sboru z Buzuluku do Prahy se úspěšně završila 17. května 1945 slavnostním pochodem Prahou. Z malého počtu prvních dobrovolníků v Buzuluku se přidalo k čs. jednotce na šedesát tisíc vojáků.<sup>140</sup>

<sup>132</sup> OPTIKA, s. 34.

<sup>133</sup> VITTOCH, s. 100.

<sup>134</sup> Tamtéž, s. 99-102.

<sup>135</sup> OPTIKA, s. 30.

<sup>136</sup> VITTOCH, s. 102.

<sup>137</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 108.

<sup>138</sup> Bitva o Břest. In: *Fronta.cz* [online]. 1999 [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/bitva-o-brest>

<sup>139</sup> Historie. *Obec Pivín* [online]. 2012 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z:

<http://www.pivin.cz/index.php?nid=2089&lid=CZ&oid=229324>

<sup>140</sup> BROŽ, *Válečné dokumenty vypovídají*, s. 114.

## ZÁVĚR

Ne všem příslušníkům čs. zahraničního odboje, bez ohledu na to, zda působili v jednotkách spojeneckých sil západní fronty, anebo v 1. čs. armádním sboru, se dostalo v poválečném období očekávaného uznání a oprávněného morálního, případně také věcného ocenění. Převážná většina těch, kteří se vrátili do vlasti s cílem podílet se na znovuoobnovení válkou postiženého hospodářství, ale také armády, splynula s většinou těch, kteří se ještě do nedávna pasivně podřizovali protektorátnímu zřízení, pokud s ním přímo nekolaborovali. V každém demokratickém státě by se tito hrdinové stali chloubou a pýchou národa, v poválečném Československu se však mnozí namísto ocenění dočkali útisku, společenského zneuctění a perzekuce ze strany vládnoucí garnitury, a to bezprostředně po násilném uchopení moci komunistickou stranou v únoru 1948. Paradoxně a s krutou systematickostí byli vystaveni soustavnému tlaku, aby následně byli zbaveni všech občanských svobod a nakonec trýznivým způsobem věznění, zatýkáni, mučeni a popraveni. Řada vynikajících, morálně a charakterově pevných jedinců tak byla obviněna z činů, kterých se nikdy nedopustili a při výsleších umučena či ve vykonstruovaných soudních procesech odsouzena na smrt. Z obrovského počtu pronásledovaných a odsouzených k trestu smrti vzpomenu například generála Heliodora Píku, blízkého přítele a spolubojovníka generála Svobody, který byl ve vykonstruovaném politickém procesu odsouzen z podnětu plk. Bedřicha Reicina, příslušníka téhož armádního sboru.

Jen stěží pochopitelná krutost pounorového režimu tak dosáhla svého, když postupnou „sovětizací“ celé společnosti umrtvila jakoukoliv šanci na demokratickou obrodu země po dlouhých šesti letech nacistického útlaku. Muselo uplynout „nekonečných“ čtyřicet let do okamžiku, kdy se zhroutila jiná, v mnoha ohledech stejně bezohledná a zničující diktatura, než se podařilo nastoupit cestu, v kterou bezprostředně po válce chtěl věřit tehdejší prezident, demokrat Edvard Beneš. Přestože současný svět a česká společnost respektuje odlišný

hodnotový systém, který je poplatný aktuálnímu geopolitickému uspořádání světa a Evropy, věřím, že duch masarykových idejí a tradice, na základě které byla budována po roce 1918 československá armáda a jejíž vojáci se v pro národ nejtěžší době postavili do čela aktivního odporu proti okupantům, zůstává nadále platnou a aktuální myšlenkou i hodnotou.

Z konference k 70. výročí budování čs. vojenské jednotky v SSSR v Buzuluku, kterou jsem navštívila s cílem obohatit svoji bakalářskou práci o autentické postřehy, plynoucí ze setkání s přímými účastníky bojů druhé světové války, jsem si odnesla, mimo jiné, také poznatek, že československé vojáky – veterány zejména mrzí snaha o „přepisování“ dějin, kterého se, stejně tak jako tomu bylo z ideologických pohnutek dříve, dopouštějí někteří autoři také dnes. V naší novodobé historiografii po druhé světové válce a především v letech 1948 až 1989 se setkáváme se zajímavým jevem, v jiných zemích naprosto neobvyklým. Po celá desetiletí se v publikacích vydaných v Československu neobjevují jména, ani fotografie celé řady osob, které v historickém vývoji po vzniku Československa sehrály významnou roli. Byly mezi nimi i osobnosti, které se vyznamenaly v bojích za osvobození Československa na různých frontách druhé světové války. Je nepochybné a dnes také nutné připustit, že i literatura zabývající se tématem 1. čs. armádního sboru byla do značné míry účelově falšována. Jako příklad mohu uvést karpatsko-dukelskou operaci. Předlistopadová literatura byla ve vztahu k tomuto milníku československých dějin do značné míry ideologicky zatížena. Hlavním důvodem byla skutečnost, že se komunistickému režimu nehodily do oficiálního výkladu historie jak reálie doby, kdy sovětské velení svým unáhleným a do značné míry autoritativním rozhodnutím zapříčinilo neúměrně vysoké ztráty příslušníků čs. jednotek, stejně tak jako nezapadaly do pounorového scénáře politické postoje některých významných účastníků těchto krvavých bojů. V porovnání s touto skutečností knihy vydané po roce 1989 vykazují právě z hlediska faktografické hodnoty výrazně vyšší kvalitu, přestože je v nich zpravidla

ponechán prostor pro vyjádření leckdy protichůdných a kontroverzních názorů. Nemohu také opomenout zahraniční literaturu, zejména německou, která je přínosná právě v náhledu této stále citlivé kapitoly dějin a leckdy je téma lépe zpracované právě německými historiky. Během příprav své bakalářské práce jsem dospěla k názoru, že někteří čeští historikové si celé pasáže ve svých publikacích k danému tématu vzájemně přebírají a opisují.

V každodenním životě se přesvědčujeme, jak křehké jsou základy naší existence, jakým ohrožením a rizikům je vystavena civilizace. Přes veškerý optimismus vycházející ze skutečnosti, že bipolárně rozdělený svět je definitivně minulostí a období „studené války“ předmětem studia a analytické činnosti historiků. Objevila se však nová, dříve netušená nebezpečí a těmi jsou asymetrické hrozby, plynoucí z neslučitelně rozdílných pohledů na další vývoj lidstva. Kořeny těchto různic je třeba hledat v náboženských odlišnostech, stejně tak jako ve zcela rozdílných hodnotových systémech euroatlantické civilizace a společenství v jiných částech světa. Nikoliv s potěšením je nutné připustit, že v dějinách lidstva převažují období temna a znehodnocování podstaty lidského bytí nad dobami, které je možno považovat za světlé okamžiky lidstva. Nadále tak platí, že dějiny lidstva jsou dějinami válek. Ve světle této skutečnosti je pak zapotřebí uchopit námět, který jsem rozpracovala ve své bakalářské práci jako trvalé memento válečných hrůz, které musela podstoupit generace našich předků. Proto je potřeba připomínat tyto události, vyvarovat se rizika ztráty historické paměti národa. Domnívám se, že to je jediný možný způsob, jak do budoucna zamezit vzniku nové a ještě ničivější destrukce hodnot tvořících základ lidské existence.

K dalším závěrům a poznatkům, které považuji za stěžejní a ke kterým jsem ve své práci dospěla, je úloha a význam jednotlivce v tak vyhocených dějinných událostech, kterými válka bezesporu je. V této souvislosti nemohu pominout výrok britského ministerského předsedy Winstona Churchilla, když po vítězné bitvě o Anglii v roce 1940 prohlásil: „Nikdy v historii lidských konfliktů nebylo tak mnoho lidí zavázáno za tak

mnoho takové hrstce jedinců.“ Tento výrok je nesporně výstižnou paralelou ve vztahu k událostem na východní frontě druhé světové války, protože také u Sokolova či na Dukle několik tisíc statečných a se stavem věcí nesmířených jedinců bojovalo a umíralo za svobodu celého národa.

Podstatným závěrem, ke kterému jsem v průběhu studia materiálů k tématu 1. čs. armádního sboru dospěla, je také potřeba nahlédnout tyto dějinné události výrazně střízlivější optikou, zbavenou nežádoucího patosu a ideologické zátěže, jak tomu v minulosti namnoze bylo. Jsem si jista, že nebudou-li události této doby zbytečně idealizovány, zůstanou trvale v paměti současníků i příštích generací o to více zakotveny jako události pro náš národ zásadní a z hlediska historického odkazu významné.

Je pozoruhodné, že tito lidé, pamětníci válečných hrůz, i přes svůj fyzický věk a nesporná traumata prožitá ve válečných letech, jsou nadále ochotni sdělovat své životní příběhy po bezmála sedmdesáti letech, poznamenaných mnohými společenskými zvraty, které zajisté měly značný vliv také na jejich osudy. Chci proto zdůraznit, že již pravděpodobně nebude mnoho příležitostí zaposlouchat se do autentických vyprávění hrstky zbývajících přímých účastníků těchto historických událostí a využít tak množnosti zkoumat nejhlubší úroveň historické antropologie pohledem života vojáka během druhé světové války. Proto každá nová informace nebo rozhovor je svým způsobem vzácností a vědeckým přínosem k uchování odkazu pro budoucnost.

## 5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

### Literatura odborná

AUGUSTA, Pavel. *Dějiny v obrazech: Československo 1938-1945*. 1. Praha: Albatros, 1995.

BARTOŠ, Josef; KOVÁŘOVÁ, Stanislava; TRAPL, Miloš. *Osobnosti českých dějin*. 2. Olomouc: Alda, 2005.

BEJČEK, Eduard; HANZLÍK, František. *Voják se srdcem bohéma*. 1. Vizovice: Lípa, 2002.

BORSKÝ, Karel, et al. *Medailonky statečných: Sokolovo-Kyjev*. České Budějovice: Ministerstvo obrany ČR, 1998.

BROFT, Miroslav; ČEJKA, Eduard; GEBHART Jan, et al. *Vojenské dějiny Československa Díl IV., 1939-1945*. 1. Praha: Naše vojsko, 1988.

BROŽ, Miroslav. *Hrdinové od Sokolova*. 2. Praha: Ministerstvo obrany, 2005.

BROŽ, Miroslav. *Válečné dokumenty vypovídají: Čs. vojenská jednotka v SSSR v dokumentech, exponátech a fotografiích*. 2. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2005.

BURŠÍK, Josef. *Nelítuj oběti*. 1. Praha: Naše vojsko, 1992.

DÜLMEN, Richard van. *Historická antropologie*. 1. Praha: Dokořán, 2002.

FIDLER, Jiří. *Sokolovo 1943 - Malý encyklopedický slovník*. 2. Praha: Naše vojsko, 2004.

GILBERT, Martin. *Druhá světová válka: úplná historie*. 1. Praha: BB/art, 2006.

GUNTER, Georg. *Die deutschen Skijäger: Von den Anfängen bis 1945*. Eggolshaim: Dörfler Verlag, 2005.

HAZDRA, Zdeněk, et al. *Mnichov 1938 a česká společnost: sborník z mezinárodního sympozia k 70. výročí mnichovské dohody*. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008.

HOFMAN, Jiří; ŠIRC, Václav; VACULÍK, Jaroslav. *Volyňští Češi v prvním a druhém odboji*. 2. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2004.

HRBEK, Jaroslav et al. *Draze zaplacená svoboda: osvobození Československa 1944-1945*. 1. Praha: Paseka, 2009.

JOVBAK, Vasil. *Pravda o 1. čs. tankové brigádě v SSSR*. 1. Kroměříž: V. Jovbak, 2000.

KOHOUT, Luboš. *Československý boj za svobodu: (1939-1945)*. 1. Říčany u Prahy: Orego, 2000.

KOŽNAR, Vlastimil; RICHTER, Karel. *Armádní generál Svoboda*. 1. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1987.

KULKA, Erich. *Židé v československé Svobodově armádě*. 1. Praha: Naše vojsko, 1990.

LÁNÍK, Jaroslav, et al. *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha: Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2005.

LENKOVÁ, Jitka; PAVLÍK, Václav. *Nejdůležitější bitvy v českých dějinách*. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2007.

MOSKALENKO, Kiril Semjonovič. *Na jihozápadním směru: vzpomínky velitele armády*. 1. Praha: Naše vojsko, 1976.

NOVÁČKOVÁ, Helena; VOJÁČEK, Milan. *Osmičky v dějinách českých zemí*. 1. Praha: Národní archiv, 2008.

OPTIKA, Martin. *Ostravsko-opavská operace 1945: v paměti českých veteránů*. 1. Ostrava: Montanex, 2010.



PARKMANOVÁ, Ivana, et al. *Ženy bojující v zahraničních jednotkách za druhé světové války*. 1. Praha: Naše vojsko: Český svaz bojovníků za svobodu, 1992.

RAK, Jiří, et al. *Co kdyby to dopadlo jinak?: Křížovatky českých dějin*. 1. Praha: Dokořán, 2007.

RICHTER, Karel. *Apokalypsa v Karpatech: boje na Dukle bez cenzury a legend*. 1. Praha: Ostrov, 2003.

RICHTER, Karel. *Až na práh domova*. 1. Praha: Naše vojsko, 1976.

RICHTER, Karel. *Československý odboj na Východě*. 1. Praha: Správa sociálního řízení FMO, 1992.

RICHTER, Karel. *Statečný život a tajemná smrt podplukovníka Sochora*. 1. Praha: MarieTum, 2011.

RITGEN, Helmuth. *The 6th Panzer Division 1937-45*. London: Osprey Publishing, 1982.

SCHILDBERGER, Vlastimil. *Cesta k Dukle – plná potu, bláta a krve*. 1. Brno: Onufrius, 2010.

STOVES, Rolf. *Die gepanzerten und motorisierten deutschen Grossverbände 1939-1945*. Friedberg: Podzun-Pallas-Verlag, 1986.

SVOBODA, Ludvík. *Cestami života*. 2. Praha: Ottovo nakladatelství, 2009.

SVOBODA, Ludvík. *Deník z doby válečné: červen 1939 - leden 1943*. 1. Praha: Mladá fronta, 2008.

SVOBODA, Ludvík. *Z Buzuluku do Prahy*. 1. Praha: Mladá fronta: Naše vojsko, 1961.

SVOBODOVÁ, Zoe. *O tom, co bylo*. 1. Praha: Mladá fronta, 2004.

ŠOLC, Jiří. *Přijdeme za svítání: diverze v neregulární válce československého odboje v letech 1939-1945*. 1. Praha: Naše vojsko, 2005.

ŠŤASTNÁ, Vilema. *Antonín Sochor: biografie a faktografické informace*. Teplice: Okresní knihovna, 1985.

TOMÁŠEK, Dušan; KVAČEK, Robert. *Generál šel na smrt: životní příběh Aloise Eliáše*. 3. Praha: Epoque, 2007.

VELFL, Josef. *Jeden z hrdinů, generál Richard Tesařík*. 1. Příbram: Okr. výbor ČSPB: Okr. muzeum, 1986.

VITTOCH, Josef. *Moje vzpomínky na východní boje ve druhé světové válce 1939-1945*. 2. Brno: Šimon Ryšavý, 2008.

### **Elektronické zdroje:**

*Československé řády a vyznamenání* [online]. 2012 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: [http://www.vyznamenani.net/?page\\_id=21](http://www.vyznamenani.net/?page_id=21)

Paměť národa [online]. 2000 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/>

*Československé ženy bojující v zahraničních vojenských jednotkách za II. světové války* [online]. 2008 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.zeny-bojujici.cz/>

*Czechoslovak military units in the USSR (1942-1945)* [online]. 2005 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.czechpatriots.com/>

*Lexikon der wehrmacht* [online]. 1999 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de>

*Fronta.cz* [online]. 1999 [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/>

*Valka.cz* [online]. 1998 [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz>

MAREK, Vladimír. Bitva dvakrát znásilněná. In: PŘÍLOHA - A REPORTU, vyd. Historický ústav AČR [online]. 2008 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: <http://www.army.cz/avis/pdf/ar4pril.pdf>

Citáty slavných osobností [online]. 2007 [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: <http://citaty.net/>

Commanders. *The eastern front* [online]. 2005 [cit. 2012-04-22].

Dostupné z:

<http://www.theeasternfront.co.uk/Commanders/commandersindex.htm>

### **Odborné časopisy:**

Karpatsko-duklianska operácia: Neúspešný prvý krok k oslobodeniu. *Historická revue*. 2009, č. 2-3.

KOPECKÝ, Milan a Tomáš HOFÍREK. Obrněné svazky a jednotky v bojích o město Dukla. *Historie a vojenství*. 2012, č. 1.

VITÁKOVÁ, Alena. Bojový křest československých žen v bojích u Sokolova. *Historický kaleidoskop*, 2011, č. 1.

### **Audiovizuální zdroje**

Dokument: Dukla – krev a mýtus 2: Agonie vítězství. Režie: Petr Hvižd', 1999.

## 6 RESUMÉ

The topic of my Bachelor's thesis is the establishment and operation of the first Czechoslovak Army Corps on the Eastern Front during World War II. I deal with the personal experiences of selected individual members of Czechoslovakian combat units being involved in the liberation of Czechoslovakia during the years 1943-1945. By no means my analytical efforts regard the entirety of the corps as a massive army force: Central issue of analysis is the concrete individual in the context of history, such as interpreted by historical anthropology. In my work I address the following three key questions: What was the individual motivation of young people to voluntarily join Czechoslovak army units? How did they experience combat operations and the time in between them? How do they feel about the perception by general population and the process of reintegration into society after their return from combat to Czechoslovakia? Because of many questions concerning the most individual level of combat experience, in several chapters I apply the evaluative approach of Richard van Dülmen. He is a German historic, highly recognized for the formation of historical anthropology. Following this approach I consecutively researched the three ensuing subtopics: Firstly, I put attention on how Czechoslovak soldiers actually faced Nazi terror, apprehending van Dülmen's topic „Protest and Violence“. Secondly regarding the topic „Women, Men, and Gender History“, I analyzed the process of women joining Czechoslovak army forces. Thirdly, based on van Dülmen's topic „Written Culture, Literacy and Media“ analytical focus is put on cultural activities during training camp in Buzuluk and at the front line. The reason why I apply van Dülmen's method is to provide a work on personal experiences of soldiers in the context of decisive USSR and Czechoslovak military operations. My intention is to offer a novel perspective of research going beyond the trodden paths of historical studies. Further than that, I would like to draw attention on the individual fates of Czechoslovak soldiers and their post-war persecution during the years 1948-1989.

## 7 PŘÍLOHY

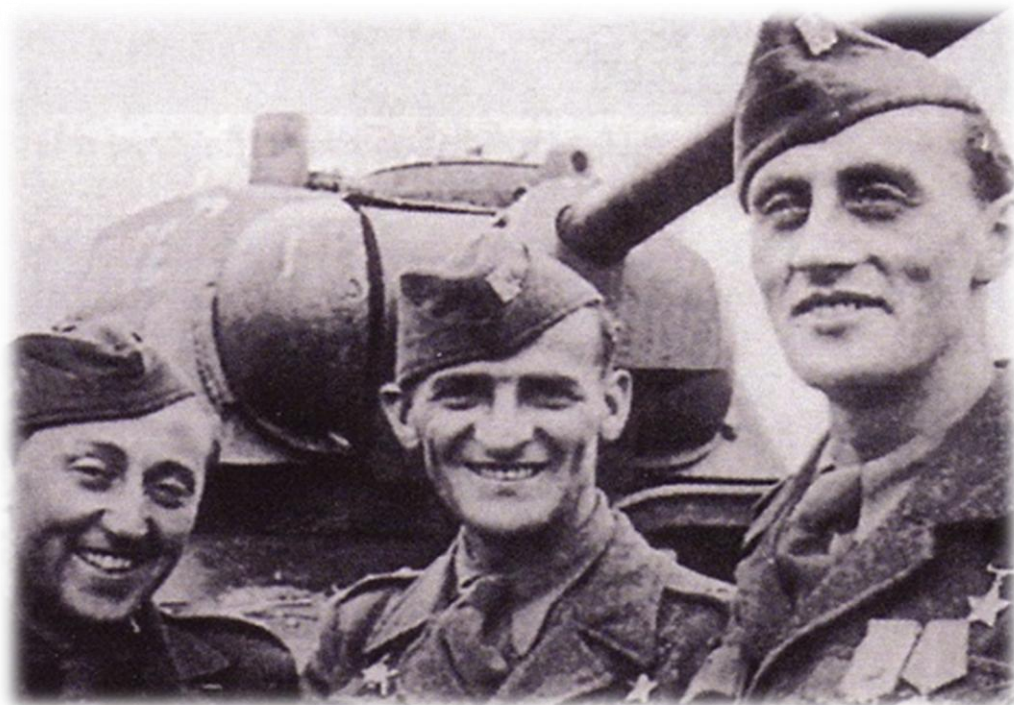
Výcvik zdravotnic v terénu. První zleva Ida Davidovičová.<sup>141</sup>



---

<sup>141</sup> Československé ženy bojující v zahraničních vojenských jednotkách za II. světové války [online]. 2008 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://zeny-bojujici.cz/>

**Zleva: Antonín Sochor, Josef Buršík, Richard Tesařík -  
Hrdinové SSSR<sup>142</sup>**



---

<sup>142</sup> *Czechoslovak military units in the USSR (1942-1945)* [online]. 2005 [cit. 2012-04-19].  
Dostupné z: <http://www.czechpatriots.com/csmu/intro.php>

### Nástup žen v Jefremově<sup>143</sup>



<sup>143</sup> Československé ženy bojující v zahraničních vojenských jednotkách za II. světové války [online]. 2008 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://zeny-bojujici.cz/>

**Zlevava: Npor. Otakar Jaroš, npor. Bohumír Lomský, npor. Jaroslav Dočkal, kpt. Ladislav Bedřich<sup>144</sup>**



---

<sup>144</sup> Kalendárium: 8. března – bitva u Sokolova. *Svornost* [online]. 2012 [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.svornost.com/2012/03/kalendarium-8-brezna-bitva-u-sokolova/#>



**Zleva: Věra Biněvská, MUDr. Gustav Singer, Jana Perutková<sup>145</sup>**



---

<sup>145</sup> Fotografie pořízena 3. dubna 2012 na konferenci k 70. výročí budování čs. vojenské jednotky v SSSR v Buzuluku. Autor: Stanislav Pitr.

## 8 PŘEHLED ZKRATEK

arm. - armádní

čs. - československý

ČSR - Československá republika

ČSSR - Československá socialistická republika

gen. - generál

in memoriam - „na paměť“

km - kilometr

kpt.- kapitán

KSČ - Komunistická strana Československa

Maxim MG 1910 - sovětský těžký kulomet

npor. - nadporučík

plk. - plukovník

PPŠ-41 - sovětský samopal Špagin

PTRS-41 - sovětská samonabíjecí protitanková puška

SA - Sturmabteilung, útočný prapor

SNP - Slovenské národní povstání

SS - Schutzstaffel, Ochranný oddíl

SSSR - Svaz sovětských socialistických republik

SVD - Odstřelovačská puška Dragunov